

Tärkeä puheenvuoro vanhusten hoivasta

Tanja Kuronen: *Hoivapommin purkajat*. Gaudeamus 2015.

Luin Tanja Kurosen tekstin kolmannen kerran ja se vaikutti paremmalta kuin aiemmin. Muutokset tekstissä eivät ole suuria, mutta roolini lukijana on. Aiemmin toimin väitöskirjan esitarkastajana, nyt tavallisena aiheesta kiinnostuneena lukijana. Tarkoitus ei ole esiintyä narsistina, joka ker-

too itsestään, vaan kuvailla Kurosen tekstin ominaislaatua. Teksti, joka on kiinnostava puheenvuoro vanhuksista ja heitä auttavista vapaaehtoisista, on hieman ongelmallinen oppinnäytteenä. Tekstien tieteellisenä portinvartijana joutuu miettimään asiasisällön sijaan tekstin mahtumista konventioiden sisään. Väitöskirjojen rajat ovat jossakin määrin liikkuneet, mutta vieläköön niihin eivät kaikki hyvätkään tekstit mahdu. Kurosen tekstin parhaat puolet ovat ongelmia tutkimuksena.

Kurosen tutkimuksen lähtökohtana on oma kokemus toimimisesta puolivapaaehtoisena vanhusten avustajana. Toimenkuva 2000-luvun alussa oli laaja ja epä-määräinen. Vaikka siivoaminen oli pääosassa, vapaaehtoiset tekivät monenlaista ruumiillista työtä ja antoivat henkistä hoivaa. Työ ei ollut täysin pyyteetöntä, sillä avustettava vanha maksoi pienen tunti- ja matkakorvauksen. Järjestö, joka organisoi toiminnan, ei maksanut palkkiota vapaaehtoisille, mutta avuntarvisijat ja auttajat yhdistäneet toimihenkilöt saivat kuukausipalkkaa. Rällä eriarvoisuus palkkioissa olikin yksi syy, miksi hoivaajat tunsivat itsensä kehnoiksi.

Kuronen kertoo rahapulassa olevan hoivaajan kokemuksista erinomaisesti. Kirja alkaa intensiivisellä hajua koskevalla kuvauksella. Tulevalla tutkijalla olisi ollut halu ja kyky toimia hyvänä ihmisenä apua tarvitsevien ihmisten kotona. Toisaalta korvaus hoivasta oli niin mitätön, ettei sillä kyennyt elämään itse eikä vallankaan yksinhuoltajana elättämään lapsia. Osa asiakkaista kohtelee vapaaehtoisia itseään alempina piikoina, toiset yrittävät imartelemalla saada ylimääräisiä palveluita, mutta tarpeisiin vastaaminen suo iloa myös auttajalle. Joidenkin vanhusten kodeissa siivotaan ja käydään kaupassa, jonkun luona vaihdetaan kakkavaippoja, yritetään houkutelua pelokas dementikko suihkuun sekä huolehditaan lääkkeiden antamisesta. Eräs ruotsinkielinen autettava halusi maton

hapsujen oikomista, mikä oli Kurosesta hauska tehtävä ja opetti uuden ruotsinkielisen sanan. Tämä on siis lähtökohta pohtia parempaa maailmanjärjestystä.

Kokemus puolivapaaehtoisena toimimisesta on tutkimuksen pääasiallinen aineisto, jonka käyttöä perustellaan autoetnografisena menetelmänä. Metodina käytetyn autoetnografian ja pelkän etnografian ero on toisinaan veteen piirretty viiva. Koska myös etnografiat perustuvat kenttäkokemukselle, kuten autoetnografiatkin, on eroa lähinnä itsereflektion roolissa. Suomalaisessa sosiaalipolitiikassa ja sosiaalisuudessa on runsaasti etnografista tutkimusta, joten metodisia esikuvia olisi ollut lähelläkin. Kuronen viittaa pääasiassa Heewon Changin, amerikkalaisen feministin, ymmärrykseen autoetnografiasta. Tekstin viittaukset kertovat ehkä ongelmallisesta suhteesta auktoriteetteihin.

Kenttäkokemuksia vanhusten vapaaehtoisena avustajana tutkija reflektoi erilaisten teorioiden tai maailmanselitysten avulla. Tällaisia ovat sekä vanhusten palvelut hoivana että raskaana ruumiillisena työnä, ”raadantana”. Kolmas suuri teema on hoivan järjestämisen kansalaistyönä.

Vanhusten auttaminen hoivana

Naisten ja sosiaalipolitiikan välisen suhteen tutkijana tulin iloiseksi siitä, että Kuronen kirjoittaa hoiva-aiheesta laajalti. Pohdinnassa hoivasta tutkimusnäkökulmaa veytetään tekijästä ulospäin, työkokemuksesta hoivan organisointiin. Pohdintaa ihmisen elämälle välttämättömästä hoivasta ovat kehittäneet feministisesti orientoituneet sosiologit ja sosiaalipoliitikot 1980-luvun lopulta lähtien, viime aikoina vähemmän. Kuronen tuntee ja referoi hoivatutkimuksen traditiota kohtuullisen hyvin, kysymykset myös avaavat järjestössä tehtävän puoliformaalin avustamisen luonnetta ”naisten” työnä.

Suurin osa Kurosen käymästä hoivakeskustelusta on tuttua, mutta sitä ei viime aikoina ole juuri tut-

kijakoulujen ulkopuolella käyty. Valitettavaa, että keskustelu hoivasta on puuttunut kokonaan, vaikka sille olisi tarvetta, koska vanhusten suhdetta hoivaan voi nimittää vähintään vajeeksi ellei peräti kriisiksi. Ei viikkoa ilman kohu-uutista vanhusten huonosta hoidosta.

Tekijä lainaa Marta Szebeheleyn ajatusta, että hoivan tulisi täyttää AAA-ehdot, sen tulisi olla ”*accessible, affordable, attractive*”. Nämä ovat Kurosen mielestä hyviä kriteereitä myös hoivatyölle: ”erilaisissa elämäntilanteissa olevilla hoivaorientoituneilla ihmisillä tulisi olla pääsy hoivatöihin turvallisesti, kyllin organisoidusti ja ohjautusti”. Tällaisen mallin hän pyrkii tuottamaan.

Keskustelussa hoivasta ja hoivan luonteesta Kuronen viittaa moniin sellaisiin tutkimuksiin, joiden aineistona on kunnallinen kotihoito tai muu muodolliseksi luokiteltava hoiva. Tästä huolimatta hän vetoaa puolivapaaehtoisen hoivan ainutlaatuisuuteen. Tutkimus olisi saanut enemmän kantavuutta, jos se olisi pohtinut myös kunnallisen sekä muiden järjestöjen antaman hoivan eroja ja yhtäläisyyksiä oman esimerkin kanssa. Ajatus, että tutkijan esimerkin kuvaama hoiva on aivan erityisen ristiriitaista ja muut eivät ole, ei perusteellisesti hyvin tutkimuksen kaavaillemaa laajempaa reformia.

Kurosen tutkijaominaisuuksissa korostuvat oma näkemys ja tahto, mutta myös ohjeiden ja esikuvien torjuminen. Tämä ei oppinnäytteesä ole fiksuin mahdollinen vaihtoehto, mutta tekstinä siitä tulee luettava ja luovakin. Oppinnäytteen yhteydessä esikuvat tarkoittavat tutkimuksen ohjaajien lisäksi myös tutkimuskirjallisuutta, oppineisuuden osoittamista. Erilaisiin esikuviiin Kuronen suhtautuu nihkeästi, teksti sen sijaan kääntyy yhä uudestaan moraaliseksi ja eettiseksi pohdinnoksi. Vahvoille omille kokemuksille perustuvat näkemykset vievät voiton muista vaikutteista.

Kurosen teksti johtaa miettimään yleisestikin tutkijoiden mo-

tiivien merkitystä tutkimusten teossa. Opinnäytteiden tekeminen vaatii hyvien istumalihasten lisäksi vahvan motiivin. Mutta sitoutuminen kokemuksiin ei saisi kuitenkaan olla liian vahva, jotta tutkija-kirjoittaja kykenisi etäännyttämään kokemuksen tekstiksi. Monissa hoiva-, hoito-, sosiaali- ja sairaanhoitotoissa tunnepohjainen sitoutuminen on syvää, mikä antaa pohjan reflektoida kokemusta myös tutkimuksellisesti. Mutta toisaalta saattaa vaatia ylimääräistä aikaa ennen kuin kokemus kääntyy opinnäytteeksi. Sellaiseen ei yliopistoissa ole nykyisin resursseja, en tiedä onko ikinä ollut. Kuronen kääntää voimakkaan motivaationsa reformiksi.

Tuloksena sosiaalipoliittinen avaus

Kuronen haluaa yhdistää hoivaa tarvitsevat vanhat ja työttömät hoivaajat kansalaistyöksi. Sosiaalipoliittisessa tutkimuksessa sosiaaliset ongelmat ja tutkimusongelmat liittyvät toisiinsa, kuten nimikin antaa ymmärtää. Taitaa kuitenkin olla, että viimeisinä vuosikymmenenä poliittinen osuus – laajasti ymmärrettyinä – on tutkimuksessa ollut taka-alalla. Siksi onkin mainiota, että tutkimus löytää uusia avauksia. Erityisesti niitä tarvitaan, kun yhä huonompikuntoiset vanhat elävät yhä pidempään kotonaan. Vaikka Kurosen kansalaistyö pitää sisällään myös lapsiperheiden avustamista erilaisissa kriisitilanteissa, on pääpaino silti vanhoissa.

Keskustelua kansalaispalkasta ja perustulosta on Suomessa käyty pitkään sekä käydään parhaillaankin. Kokeilua perustulosta ollaan sisällyttämässä ensi vuoden budjettiin. Monissa perustulokeskusteluissa ihmisten kanssa toimiminen on tärkeässä asemassa, mutta ne eivät ota yhtä vahvasti kantaa hoivan puolesta kuin Kuronen. Kirjan ehdotus on erittäin yksityiskohmainen kuvaus siitä, millaista hyvän kansalaistyön tulisi olla ja miten hoivaa tekevien ihmisten elämää voitaisiin parantaa. Kysymys vanhusien hoivaajien hyvinvoinnis-

ta on tärkeä, sillä kunnallisten kotiavustajien ja vapaaehtoisten lisäksi myös kasvava omaishoitajien joukko hoitaa yhä intensiivisempää huolenpitoa vaativaa vanhusväestöä kotonaan. Monia hoivatehtäviä yhteisöllistetään, siirretään laitoksista kotiin, samaan aikaan kuntien palveluja vähennetään. Kansalaistyö olisi monessa suhteessa vastakkaista sille puolivapaaehtoiselle avustamiselle, mitä Kuronen aikoinaan teki pienen järjestön organisoimana.

Kyseessä on yhteiskunnallisten tarpeiden kannalta perusteltu idea. Parhailaan käydään keskustelua kilpailukykyopimuksesta ja näyttää siltä, että matalapalkkaisten naisten hoivatyö tulee jatkossa muuttumaan yhä huonommin hoidetuksi. Tämäkin lisää tarvetta sille, että kansalaisyhteiskunta paikkaa formaalia hoivaa.

Kuronen ottaa esille, että toisin kuin monet muut maat Suomi ei ole pitänyt kiinni järjestöjen erityisasemasta yhteiskunnallisessa toiminnassa, ja siksi ne ovatkin joutuneet muuttamaan käytäntöjään radikaalisti. Taloudellinen lama 1990-luvulla sai järjestöt kekeilemaan hyvinkin erikoisia toimintamuotoja ja ottamaan vastaan myös kummallisia toimeksiantoja kunnilta, kuten tässä tutkimuksessa esitetty puolivapaaehtoinen toiminta.

Järjestöjen mahdollisuudet ryhtyä organisoimaan laajamittaista kansalaistyötä ovat rajalliset. Kunnat myös vähentävät erilaisia yhteisöllistä toimintaa. Ne ovat muun muassa lakkauttaneet lähes kokonaan sellaiset tilat, missä kansalaistoimintaa voitaisiin järjestää. Niinpä Kurosen idea, että kansalaiset hoivaisivat vanhuksia organisoidusti, leijuu sananmukaisesti ilmassa. Sitä ei ole ankkuroitu poliittisesti eikä organisatorisesti mihinkään. Siksi on vaikea keksiä, mikä taho tarttuisi ajatukseen ja lähtisi viemään sitä eteenpäin.

LEENA ERÄSAARI

Kirjoittaja on Jyväskylän yliopiston dosentti.